

LBRIS

We know
books

TATIANA DE ROSNAY

Se numea Sarah

Traducere din limba engleză și note
MONICA DINU

LITERA
București

PARIS, IULIE 1942

Fetița a fost prima care a auzit bătăile puternice în ușă. Camera ei se afla cel mai aproape de intrarea în apartament. La început, amețită de somn, a crezut că e tatăl ei, care urcase din ascunzătoarea din pivniță. Își uitase probabil cheile și își pierduse răbdarea din cauză că nimeni nu auzise prima lui ciocănitură timidă. Dar apoi se auziră vocile, puternice și brutale în tăcerea nopții. Nici vorbă să fie tatăl ei.

– Poliția! Deschideți! Acum!

Și bătăile răsunară din nou, mai puternice. Fratele ei mai mic, care dormea în patul de alături, tresări. Cât să fi fost ceasul? Aruncă o privire printre draperii. Afară era încă întuneric.

Îi era teamă. Își aminti de ultimele conversații, șoptite, pe care le surprinsese, târziu în noapte, când părinții ei o credeau adormită. Se strecurase până la ușa sufrageriei și ascultase, privind printr-o crăpătură mică în lemn. Glasul neliniștit al tatălui ei. Chipul îngrijorat al mamei. Vorbeau în limba maternă, pe care fetița o înțelegea, deși nu o vorbea la fel de fluent ca ei. Tatăl ei șoptise că îi așteptau vremuri grele. Că va trebui să fie curajoși și foarte atenți. Rostise cuvinte ciudate, necunoscute: lagăr, razie, o mare razie, arestări în zorii zilei, și fetița se întrebase ce însemnau toate acestea. Tatăl ei murmurase că numai bărbații erau în pericol, nu și femeile și copiii, și că el se va ascunde în beci în fiecare noapte.

Dimineața, îi explicase fetei că pentru el era mai sigur să doarmă jos o vreme. Până când „lucrurile devin sigure”. Ce „lucruri”, mai

precis? Și ce însemna „sigur”? Când o să fie lucrurile „sigure” din nou? Voia să afle la ce se referise cu „lagăr” și „razie”, dar se temea să spună că trăsesse de câteva ori cu urechea la discuțiile dintre părinții ei. Așa că nu îndrăznise să-l întrebe.

– Deschideți! Poliția!

Oare poliția îl descoperise pe papă în beci, se întrebase, de aceea se aflau aici, poliția venise să-l ducă pe papă în locurile pomenite de el în timpul acelor conversații șoptite, din miez de noapte: în „lagărele” de departe, după ieșirea din oraș?

Fetița se duse grăbită în camera mamei ei, aflată mai departe pe hol. Mama se trezi în clipa când simți o mână pe umărul ei.

– A venit poliția, maman, șopti fetița, și bate la ușă.

Mama își scoase picioarele de sub cearșaf și își dădu părul de pe față. Fetiței i se păru că arată obosită, îmbătrânită, mult mai bătrână decât cei treizeci de ani ai ei.

– Au venit să-l ia pe papă? se tângui fetița, agățându-se cu mâinile de brațele mamei. Au venit după el?

Mama nu răspunse. Din nou răsunară voci puternice pe coridor. Mama își puse repede un halat peste cămașa de noapte, apoi o luă pe fetiță de mână și se duse la ușă. Avea palma fierbinte și lipicioasă, ca a unui copil, se gândi fetița.

– Da? rosti mama, cu glas pierdut, fără să descuie zăvorul.

O voce de bărbat îi strigă numele.

– Da, Monsieur, eu sunt, răspunse ea, iar accentul se simți puternic, aproape aspru.

– Deschideți imediat! Poliția.

Mama își duse o mână la gât, iar fetița observă cât de palidă era. Părea stoarsă de puteri, înghețată, de parcă nu mai putea să facă nici o mișcare. Fetița n-o mai văzuse niciodată pe mama ei atât de înspăimântată și își simți gura uscată din pricina îngrijorării.

Bărbații bătură din nou în ușă. Mama o deschise, cu degete neîndemânatic, tremurătoare. Fetița se dădu înapoi, așteptându-se să vadă costumele verzi-cenușii.

Erau doi bărbați. Unul era polițist, îmbrăcat cu tunică albastră, lungă până la genunchi, și purtând pe cap cascheta rotundă și înaltă. Celălalt purta un balonzaid bej și avea o listă în mână. Rosti încă o dată

numele mamei. Apoi, pe cel al tatălui. Vorbea o franceză impecabilă. Înseamnă că suntem în siguranță, se gândise copila. Dacă sunt francezi, nu nemți, nu suntem în pericol. Dacă sunt francezi, n-o să ne facă rău.

Femeia o trase pe fetiță mai aproape de ea. Fetița îi simțea inima bătând prin halat. Voia să o împingă la o parte pe mama ei, voia ca aceasta să stea dreaptă și să-i privească pe bărbați plină de curaj, să nu mai tremure de frică, să-și împiedice inima să bată în felul acela, ca a unui animal înspăimântat. Voia ca mama ei să fie curajoasă.

– Soțul meu... nu este aici, se bâlbâi mama. Nu știu unde este. Nu știu.

Bărbatul cu balonzaid bej o împinse ca să intre în apartament.

– Grăbiți-vă, Madame. Aveți zece minute. Împachetați niște haine, cât să vă ajungă pentru vreo două zile.

Mama nu se mișcă din loc. Îl privea țintă pe polițist. Acesta rămăsese pe palier, cu spatele la ușă. Părea indiferent, plictisit. Ea îi puse o mână pe mânecă.

– Monsieur, vă rog... începu ea.

Polițistul se întoarse, dându-i mâna la o parte. Avea în ochi o privire dură, goală.

– M-ați auzit. Veniți cu noi. Și fiica dumneavoastră. Faceți cum vi se spune.

PARIS, MAI 2002

Bertrand întârzia, ca de obicei. Încercam să nu mă las afectată de asta, dar eram. Zoë se rezema plictisită cu spatele de perete. Semăna atât de bine cu tatăl ei, încât uneori mă făcea să zâmbesc. Dar nu și astăzi. Am aruncat o privire spre clădirea înaltă, veche. Apartamentul lui Mamé. Vechiul apartament al bunicii lui Bertrand. Iar noi urma să locuim aici. Aveam să plecăm de pe Boulevard du Montparnasse, cu traficul lui zgomotos, cu ambulanțele care treceau neîncetat din cauza celor trei spitale din zonă, cu cafenelele și restaurantele sale, și să ne mutăm pe această stradă îngustă și liniștită de pe malul drept al Senei.

Marais nu era un cartier pe care să-l cunosc prea bine, deși îi admiram frumusețea străveche, decadentă. Mă bucura această mutare? Nu eram sigură. Iar Bertrand nici nu-mi ceruse sfatul. De fapt, nici nu discutaserăm mult pe tema asta. Cu elanul lui tipic, mersese înainte cu întreaga afacere. Fără mine.

– Uite-l, zise Zoë. A întârziat numai o jumătate de oră.

L-am privit cum venea agale pe stradă, cu mersul lui caracteristic, senzual. Zvelt, brunet, emanând sex-appeal, francezul tipic. Ca de obicei, vorbea la telefon. În urma lui venea partenerul său de afaceri, Antoine, un bărbat cu barbă și roz în obraji. Firma lor se afla pe Rue de l'Arcade, chiar în spatele lui Madeleine. Bertrand lucrase mult timp la o firmă de arhitectură, încă dinainte de căsătoria

noastră, dar în urmă cu cinci ani își înființase propria afacere, împreună cu Antoine.

Bertrand ne făcu semn cu mâna, apoi arată spre telefon, încrunțându-se și privind supărat.

– De parcă nu poate scăpa de cel cu care vorbește, râse Zoë disprețuitor. Vezi să nu.

Zoë avea numai unsprezece ani, dar uneori dădea impresia că este deja adolescentă. Mai întâi, înălțimea, prin care le făcea pe toate prietenele ei să pară scunde – la fel și numărul la pantofi, adăuga ea înverșunată –, apoi o luciditate precocă, cu care mă lăsa deseori fără replică. Privirea solemnă a ochilor ei căprui semăna cu cea a unui adult, la fel și expresia îngândurată pe care o avea când își înălța bărbia. Întotdeauna fusese așa, chiar și când era micuță. Calmă, matură, uneori prea matură pentru vârsta ei.

Antoine veni să ne salute, în timp ce Bertrand își continua conversația, suficient de tare cât să audă toată strada, fluturându-și mâinile în aer, strâmbându-se și mai mult, întorcându-se din când în când ca să se asigure că îi ascultam fiecare cuvânt.

– O problemă cu un alt arhitect, explică Antoine, cu un zâmbet discret.

– Un competitor? întrebă Zoë.

– Da, un competitor, confirmă Antoine.

Zoë oftă.

– Asta înseamnă că am putea sta aici toată ziua.

Am avut o idee.

– Antoine, nu cumva ai cheia de la apartamentul lui *Madame Tézac*?

– O am, Julia, îmi zise el, radios.

Antoine îmi răspundea mereu în engleză când îi vorbeam în franceză. Bănuiesc că o făcea ca să fie prietenos, dar, în secret, asta mă deranja. Mă simțeam de parcă franceza mea nu ar fi fost suficient de bună, după ce locuisem aici toți anii aceștia.

Antoine flutură cheile. Am decis să urcăm toți trei. Zoë tastă cu îndemânare codul de la ușă, apoi am străbătut curtea răcoroasă și umbrită până la lift.

– Urăsc liftul ăsta, zise Zoë. *Papă* ar trebui să facă ceva în legătură cu asta.

– Iubito, el rededecorează doar apartamentul bunicii tale, am subliniat. Nu întreaga clădire.

– Păi, ar trebui s-o facă, replică ea.

În timp ce așteptam liftul, telefonul meu mobil începu să cânte tema muzicală a lui Darth Vader. M-am uitat la numărul care clipea pe ecran. Era Joshua, șeful meu.

– Mda? am răspuns.

Ca de obicei, Joshua n-avea vreme de pierdut.

– Am nevoie să ajungi aici până în ora trei. Să încheiem planul pe iulie. Terminat, recepție.

– *Gee whiz*¹, am replicat eu cu obrăznicie.

Am auzit un chicotit la celălalt capăt al firului, înainte să închidă. Lui Joshua îi plăcea întotdeauna când ziceam „*gee whiz*”. Poate că îi amintea de tinerețe. Antoine părea amuzat de americanismele mele de modă veche. Mi-l și imaginam cum le colecționa și încerca apoi să le repete cu accentul lui franțuzesc.

Liftul era una dintre mașinăriile acelea pariziene inimitabile, cu o cabină minusculă, un grilaj de metal, care se închidea cu mâna, și uși duble de lemn, care ți se închideau invariabil în față. Strivită între Zoë și Antoine – puțin cam sufocant cu parfumul lui *Vétiver* –, mi-am zărit fugitiv chipul în oglindă, în timp ce urcam. Arătam la fel de părăginită ca liftul acela care gemea din toate încheieturile. Ce se întâmplase cu fata frumoasă, cu chip proaspăt, din Boston, Massachussets? Femeia care mă privea din oglindă era la vârsta aceea cumplită între patruzeci și cinci și cincizeci de ani, o zonă-tampon a încovoierii, a adâncirii ridurilor și a apropierii furișe a menopauzei.

– Și eu urăsc liftul ăsta, am zis, cu un glas sumbru.

Zoë surâse cu subînțeleș și mă ciupi de obraz.

– Mamă, și Gwyneth Paltrow ar arăta ca naiba în oglinda aia.

N-am putut să nu zâmbesc. Era o remarcă atât de tipică pentru Zoë.

¹ Americanism care exprimă uimire sau surpriză, echivalent cu „Măi să fie!”

Mama începu să plângă cu suspine, la început mai încetișor, apoi mai tare. Fetița o privea uluită. Niciodată în cei zece ani ai ei nu-și văzuse mama plângând. Îngrozită, se uita cum lacrimile alunecau pe chipul ei alb, încrețit. Ar fi vrut să-i spună să nu mai plângă, căci nu putea îndura rușinea de a o vedea scâncind în fața acestor străini. Însă bărbații nu acordau nici o atenție lacrimilor femeii. Îi cerură, în schimb, să se grăbească. Nu era vreme de pierdut.

În dormitor, băiețelul continua să doarmă.

– Dar unde ne duceți? se tângui mama ei. Fiica mea e franțuzoaică, s-a născut la Paris, de ce trebuie să vină și ea? Unde ne duceți?

Bărbații nu mai rostiră nici un cuvânt. Stăteau lângă ea, amenințatori, uriași. Ochii mamei erau albi de frică. Se duse în camera ei și se prăbuși pe pat. După câteva secunde se întoarse spre fetiță. Vocea îi era un șuier, chipul, o mască încordată.

– Trezește-l pe fratele tău. Îmbrăcați-vă, amândoi. Ia niște haine, pentru el și pentru tine. Repede! Grăbește-te, acum!

Fratele ei amuți de groază când se uită pe furiș și îi văzu pe cei doi bărbați. O privi pe mama lui, răvășită, suspinând, încercând să împacheteze. Își adună toate puterile pe care le avea în trupul lui de patru anișori și refuză să se miște. Fetița încercă să-l convingă, dar el rămase nemișcat, cu brațele lui micuțe încrucișate la piept.

Fetița își scoase cămașa de noapte și îmbracă o bluză de bumbac și o fustă. Își strecură picioarele în pantofi. Fratele ei o privea. O auzeau pe mama lor cum plângea în camera ei.

– Mă duc la locul nostru secret, șopti el.

– Nu! îl grăbi ea. Trebuie să vii cu noi.

Îl apucă de mână, dar el se smuci din strânsoarea ei și se strecură în dulapul lung și adânc, ascuns în peretele din camera lor. Locul unde se jucau de-a v-ați ascunselea. Se furișau acolo tot timpul, încuindu-se înăuntru, de parcă ar fi fost căsuța lor. Maman și papă știau despre asta, dar se prefăceau mereu că nu știu. Îi strigau și întrebau cu glas tare, veseli: „Dar unde s-or fi dus copiii ăștia? Ce ciudat, erau aici acum un minut!” Iar ea și fratele ei chicoteau încântați.

Aveau acolo o lanternă, câteva perne, jucării și cărți, chiar și un bido-naș cu apă, pe care maman îl umplea în fiecare zi. Fratele ei nu știa încă să citească, așa că fetița îi citea cu glas tare Un drăcușor simpatic. Băiețelului îi plăcea la nebunie povestea orfanului Charles și a îngrozi-toarei Madame Mac'miche și felul cum Charles se răzbunase pe ea pentru toate cruzimile ei. Fetița i-o recitea de nenumărate ori.

Acum vedea chipul micuț al fratelui ei, care o privea din întuneric. Strângea la piept ursulețul de pluș preferat și nu mai era înspăimântat. Poate că o să fie în siguranță acolo. Avea apă și o lanternă. Și putea să se uite la pozele din cartea Contesei de Ségur, favorita lui fiind cea cu magnifica răzbunare a lui Charles. Poate că deocamdată ar trebui să-l lase acolo. Bărbații nu-l vor găsi niciodată. Ea o să se întoarcă după el mai târziu sau în timpul zilei, când vor fi lăsați să vină iar acasă. Și papă, aflat încă în beci, va ști unde se ascunde băiețelul, dacă o să vină cumva sus.

– Ți-e frică acolo? îl întrebă ea încet, în timp ce bărbații strigau după ele.

– Nu, răspunse el. Nu mi-e frică. Încuie-mă înăuntru. N-o să mă găsească.

Fetița închise ușa, ascunzând chipul micuț și alb, și întoarse cheia în broască. Apoi o strecură în buzunar. Încuietoarea era ascunsă de un dispozitiv pivotant, sub forma unui întrerupător fals. Era imposibil să vezi conturul dulapului în lambriurile de pe perete. Da, va fi în siguranță acolo. Era convinsă de asta.

Fetița îi murmură numele și își puse palma pe lambriul de lemn.

– O să mă întorc mai târziu după tine. Promit.

Am intrat în apartament și am început să băjbâi după întrerupătoare, dar nu se întâmplă nimic. Antoine deschise câteva obloane, iar soarele pătrunse înăuntru. Camerele erau goale și pline de praf. Fără mobilă, sufrageria părea imensă. Razele aurii se strecurau prin ochiurile de geam lungi și murdare, punctând scândurile podelei de un maro-închis.

Am privit în jur rafturile goale, pătratele mai închise la culoare de pe pereți, unde atârnau odinioară tablouri minunate, șemineul de marmură unde îmi aminteam cum ardea focul, iar Mamé își întindea mâinile ei palide spre căldura flăcărilor.

M-am apropiat de una dintre ferestre și am privit în jos, la curtea liniștită și înverzită. Mă bucuram că Mamé plecase înainte să apuce să-și vadă apartamentul gol, căci ar fi întristat-o. Mă întrista și pe mine.

– Încă se simte parfumul lui Mamé, afirmă Zoë. Shalimar.

– Și mirosul acelei groaznice Minette, am completat, strâmbând din nas.

Minette fusese ultimul animal de companie al lui Mamé, o siameză care suferea de incontinență urinară.

Antoine mă privi surprins.

– Pisica, am explicat, vorbind în engleză de data asta.

Desigur, știam că *la chatte* era femininul pentru „pisică“, dar mai însemna și „păsărică“. Ultimul lucru pe care îl voiam era ca Antoine să râdă în hohote de sensul dublu al cuvântului.

Antoine evaluează locul cu ochi de expert.

– Sistemul electric e antic, remarcă el, arătând spre siguranțele demodate, de porțelan alb. La fel și încălzirea.

Caloriferele uriașe erau negre de murdărie, solzoase ca o reptilă.

– Stai să vezi bucătăria și dormitoarele, i-am zis.

– Cada de baie are gheare, explică Zoë. O să-mi fie dor de ea.

Antoine examinează pereții, ciocănindu-i.

– Presupun că tu și Bertrand vreți să reamenajați totul? întrebă el, privind-mă.

Am ridicat din umeri.

– Nu știu exact ce vrea să facă. A fost ideea lui să ne mutăm aici. Eu nu am fost foarte încântată, voiam ceva mai... practic. Ceva nou.

– Dar o să fie nou-nouț după ce îl terminăm, zise Antoine și-mi adresă un zâmbet cam strâmb.

– Poate. Dar pentru mine va fi mereu apartamentul lui Mamé.

Apartamentul purta încă amprenta lui Mamé, chiar dacă aceasta se mutase la un sanatoriu pentru vârstnici cu nouă luni în urmă. Bunica soțului meu locuise aici ani de zile. Mi-am amintit de prima noastră întâlnire, în urmă cu șaisprezece ani. Fusesem impresionată de tablourile vechilor maeștri, de șemineul de marmură, pe care erau etalate fotografiile de familie cu rame de argint ornamentat, de o simplitate înșelătoare, de mobila elegantă, de numeroasele cărți din rafturile bibliotecii, de pianul cu coadă, drapat cu catifea roșie, bogată. Sufrageria însoțită dădea înspre o curte interioară liniștită, cu iederă deasă, care se întindea pe peretele de vizavi. Exact aici o întâlnisem pentru prima oară, întinzându-i mâna, stânjenită, încă neobișnuită cu ceea ce sora mea Charla botezase drept „obiceiul pupăcios al francezilor“.

Nu dădeai mâna cu o pariziancă, nici dacă o întâlneai pentru prima oară, ci o sărutai o dată pe fiecare obraz.

Dar pe-atunci nu știam încă asta.

Bărbatul cu balonzaid bej se uită încă o dată la listă.

– Stai, zise el. Lipsește un copil. Un băiat.

Rosti numele băiețelului.

Fetița simți că i se oprește inima în loc. Mama îi aruncă o privire. Fetița duse rapid degetul la buze. Mișcarea le scăpă celor doi bărbați.

– Unde este băiatul? întrebă bărbatul.

– Fratele meu nu este aici, Monsieur, spuse fetița, cu franceza ei perfectă, franceza unui nativ. A plecat la începutul lunii, cu niște prieteni, la țară.

Bărbatul în balonzaid o privi cu atenție, apoi făcu un gest rapid cu bărbia înspre polițist.

– Cercetează casa. Repede. Poate că și tatăl se ascunde.

Polițistul se deplasa greoi prin încăperi, deschizând cu stângăcie ușile, uitându-se pe sub paturi și în dulapuri.

În timp ce percheziționa zgomotos apartamentul, celălalt bărbat măsura încăperea cu pasul. Când se afla cu spatele la ele, fetița îi arătă rapid cheia mamei. Papă o să vină să-l ia, papă va veni mai târziu, rosti ea fără cuvinte. Mama dădu din cap. În regulă, părea să spună, înțeleg unde e băiețelul. Apoi însă mama se încruntă, făcu un gest cu mâna sugerând o cheie, unde o să lași cheia pentru papă, cum o să știe unde se află? Bărbatul se întoarse brusc și se uită la ele. Mama îngheță. Fetița se cutremură de spaimă.

Bărbatul le privi țintă un timp, apoi închise brusc fereastra.

– Vă rog, zise mama, e atât de cald aici.

Bărbatul zâmbi. Fetița își zise că nu văzuse niciodată un zâmbet mai urât.

– O s-o ținem închisă, Madame, spuse el. Mai devreme, o doamnă și-a aruncat copilul pe fereastră, apoi a sărit și ea. Nu vrem să se repete așa ceva.

Mama nu spuse nimic, înlemnită de groază. Fetița îl privi furioasă. Ura fiecare părticică din el. Detesta fața lui roșie, gura lui umedă. Privirea rece, moartă, din ochii lui. Felul cum stătea acolo, cu picioarele depărtate, cu pălăria de fetru înclinată în față și mâinile grase prinse la spate.

Îl ura din tot sufletul, așa cum nu urâse pe nimeni în viața ei, mai mult decât îl ura pe băiatul acela îngrozitor de la școală, Daniel, care îi șoptea lucruri oribile, cu voce joasă, lucruri oribile despre accentul mamei ei, despre accentul tatălui ei.

Ascultă cum polițistul își continua cercetarea stângace. Nu avea să-l găsească pe băiețel. Dulapul era prea bine ascuns. Băiețelul va fi în siguranță. Nu aveau să-l găsească. Niciodată.

Polițistul se întoarse, ridică din umeri, scutură din cap.

– Nu e nimeni aici, zise el.

Bărbatul în balonzaid o împinse pe mamă spre ușă și îi ceru cheile de la apartament. Ea i le întinse în tăcere. O luară în șir pe scări în jos, încetiniți de sacoșele și de legăturile pe care le căra mama. Fetița gândea cu rapiditate – cum ar fi putut să-i transmită cheia tatălui ei? Unde putea să o lase? La concierge¹? Oare era trează la ora aceea?

Ciudat, dar concierge se trezise deja și îi aștepta la ușa apartamentului ei. Fetița observă o expresie ciudată, de satisfacție, pe chipul femeii. Oare de ce arăta așa, se întrebă, de ce nu se uita la mama ei sau la ea, ci numai la bărbați, ca și cum n-ar fi vrut să o vadă pe ea sau pe mama ei, ca și cum nu le-ar fi văzut niciodată în viața ei. Și totuși, mama ei fusese mereu amabilă cu această femeie, din când în când avusese grijă de bebelușul ei, de micuța Suzanne, care de multe ori era agitată din pricina colicilor, și mama ei fusese atât de răbdătoare, îi cântase lui Suzanne în limba ei maternă, iarăși și iarăși, iar bebelușului îi plăcuse și adormise liniștit.

¹ Portăreasă (în limba franceză în original)

– Știi unde sunt tatăl și fiul? întrebă polițistul și îi dădu cheile de la apartament.

Femeia ridică din umeri, refuzând în continuare să le privească pe mamă și pe fetiță. Băgă cheile în buzunar cu o mișcare rapidă, flămândă, care nu îi plăcu deloc fetei.

– Nu, îi răspunse polițistului. În ultima vreme nu l-am prea văzut pe soț. Poate s-a ascuns, împreună cu băiatul. Puteți căuta în beci sau în camerele de serviciu de la ultimul etaj. Vă arăt dacă doriți.

Bebelușul din micul loge începu să scâncească, iar concierge îi aruncă o privire peste umăr.

– Nu avem timp, zise bărbatul în balonzaid. Trebuie să plecăm. O să ne întoarcem dacă va fi nevoie.

Portăreasa se duse la copilul care plângea și îl strânse la piept. Spuse că mai erau și alte familii în clădirea alăturată. Le pronunță numele cu o expresie de dezgust, de parcă rostea un cuvânt urât, se gândi fetița, unul dintre acele cuvinte murdare pe care nu trebuie să le spui niciodată.